

TEIGINIO *COGITO ERGO SUM* LEGITIMIŠKUMO PROBLEMA

Alvydas Noreika

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Didlaukio g. 47, LT-2057 Vilnius
Tel., faksas (370 -2) 76 18 90

Šiame straipsnyje aptariama karteziškojo teiginio cogito ergo sum legitimiškumo problema (ar ryšys tarp cogito ir sum pažįstamas intuícija, ar dedukcija, t. y. ar teiginys cogito ergo sum –silogizmas, ar ne?), jos susiformavimo prielaidos bei jos vieta bendrame R. Descartes'o filosofijos kontekste. Be to, straipsnyje išryškinamos teiginio cogito ergo sum legitimiškumo problemos sąsajos su substancialistiniu mąstymu.

Raktažodžiai: intelektas, intuícija, dedukcija, silogizmas, substancija

R. Descartes'o *cogito ergo sum* –vienas iš garsiausių teiginių Vakarų filosofijos istorijoje. Juo žymima naujos filosofavimo epochos – naujųjų amžių – pradžia, kai pažinimo atskaitos taškas perkeliamas iš pasaulio į pažįstantį subjektą. Tačiau retai prisimenama, kad, žymėdamas naujos epochos pradžią, teiginys *cogito ergo sum* liudija ir nelengvą jos gimimą. Visą XVII a. II pusę vyksta ginčai dėl teiginio *cogito ergo sum* legitimiškumo. Nesutariama, ar ryšys tarp *cogito* ir *sum* pagrįstas silogizmu, ar ne. Nuo atsakymo į šį klausimą tiesiogiai priklauso teiginio *cogito ergo sum* legitimiškumas. Šio straipsnio tikslas ir būtų aptarti teiginio *cogito ergo sum* legitimiškumo problemą.

Cogito ergo sum legitimiškumo problemą viešai ar kitaip palietę nemažai autorių, pavyzdžiui, E. Brehier (5, 66–71), L. J. Beckas (4, 107–110), K. Fišeris (16, 433–434 ir 442–444), S. V. Keeling (8, 90–106), N. K. Smith (11, 270–293). Tačiau jų tyrinėjimai iš esmės yra istorinio pobūdžio.

Jie apsiriboja aprašydami teiginio *cogito ergo sum*, kaip pirmojo metafizikos principo, įrodymą (metodinę abejonę), tikrumo pobūdį ir funkcijas Descartes'o filosofijos kontekste. Kaip išimtis galima nurodyti rusų tyrinėtoją N. Rybakovą (15). Vadovaudamasis mąstymo ir būties tapatybės teze, jis išsamiai aptaria įvairius galimus *cogito ergo sum* kaip silogizmo variantus ir konstatuoja, kad *cogito ergo sum* – ne silogizmas. Tačiau Rybakovas neįvertino substancialistinių karteziškojo filosofavimo prielaidų.

Gamtotyra, subjektas ir teiginys *cogito ergo sum*

Norint nustatyti teiginio *cogito ergo sum* legitimiškumo problemos susiformavimo prielaidas ir adekvačiai įvertinti jos reikšmę, pirmiausia būtina apibrėžti teiginio *cogito ergo sum* vietą bendrame Descartes'o filosofijos kontekste.

Savo filosofiją Descartes kuria reaguodamas į naujųjų amžių gamtotyrai iškilusius sunkumus. Sunkumai jai iškyla nuo pat pradžių. Juos lemia pats naujųjų amžių gamtotyros pobūdis. Domėdamasi tik kiekybinėmis daiktų charakteristikomis ir ignoruodama kokybines ir vertybines charakteristikas, kurias viduramžių metafizika (scholastinis aristotelizmas) ir teologija apibrėžia kaip būtinas teisingam gamtos pažinimui, naujųjų amžių gamtotyra atvirai priešpriešina save viduramžių metafizikai ir teologijai. Viduramžių mąstymo požiūriu, gamtos pažinimas, kuris nesiremia metafizikos ir teologijos nustatytais metodologiniais ir ontologiniais orientyrais, yra abejotinas (10). Tad naujųjų amžių gamtotyra susiduria su savo legitimiškumo problema.

Sekdamas viduramžių tradicija, Descartes siekia naujųjų amžių gamtotyrai suteikti metafizinius tikrumo pagrindus. Atsižvelgdamas į naujųjų amžių gamtotyros ir scholastinio aristotelizmo priešstatą, Descartes siekia atsiboti nuo scholastinio aristotelizmo ir sukurti naują metafiziką. Naujai kuriamos metafizikos pradiniu tašku Descartes pasirenka naujųjų amžių gamtotyros suponuojamą autonomišką pažįstantį subjektą. Šiam subjektui būdinga tai, kad matematinę teoriją jis kuria nepaisydamas kokybinių ir vertybinių pasaulio charakteristikų.

„Proto vadovavimo taisyklėse “Descartes pateikia autonomiško subjekto sampratos apmatas. Žmogus viską gali teisingai pažinti tik pasikliaudamas savo intelektui įgimta galia pažinti („natūralia proto šviesa“ ar „suvokimu“) ir įgimtomis idėjomis („prigimtimis“).

Descartes nurodo du suvokimo veiksmus – intuiciją ir dedukciją. Šie du suvokimo veiksmai esmingai skiriasi savo tikrumo pobūdžiu. Intuicija – betarpiškai akivaizdus suvokimas. Ja tam tikras dalykas pats savaime suvokiamas kaip

neabejotinas. Tuo tarpu dedukcija stokoja betarpiško akivaizdumo. Ja tam tikras dalykas neabejotinai suvokiamas tik išvedant iš betarpiškai akivaizdaus dalyko. Taigi dedukcija stokoja savaiminio tikrumo. Deduktyviai suvokiamas dalykas savo tikrumą igyja iš intuityviai suvokiamo dalyko, taigi pati dedukcija – iš intuicijos. Savo intuicijos sampratą Descartes griežtai atriboja nuo intuicijos kaip betarpiškos juslinės pagavos traktavimo. „Intuicija aš laikau ne tikėjimą netvareių pojūčių liudijimais ir ne apgaulingus netvarkingos vaizduotės sprendimus, bet gryno ir įdėmaus proto suvokimą <... >“ (2, 29). Intuicija, o kartu ir dedukcija, Descartes’ui yra grynai intelektinis veiksmas.

Visa pažintinė intelekto veikla susijusi su jam įgimtomis idėjomis („paprastomis prigimtimis“). Descartes nurodo tris įgimtų idėjų rūšis: 1) grynai intelektualinės idėjos (pažinimas, abejonė, nežinojimas, valia ir pan.); jos taikomos pažįstant tik dvasinius dalykus; 2) grynai materialios idėjos (figūra, tįsumas, judėjimas ir pan.); jos taikomos pažįstant tik kūniškus daiktus; 3) bendrosios idėjos (būtis, nebūtis, vienybė, daugis, trukmė, akimirka ir bendrosios sąvokos (logikos dėsniai); jos taikomos pažįstant tiek dvasinius, tiek ir kūniškus dalykus. Intuicija intelektas suvokia visas įgimtas idėjas, o dedukcija iš jų sudaro sudėtingas prigimtis ir taip pažįsta tiek dvasinius, tiek ir kūniškus dalykus. Intuityvus įgimtų idėjų pobūdis lemia tai, kad jos pačios savaime yra teisingos, paprastos ir nereikalaujančios papildomo apibrėžimo.

Svarbu pažymėti ir tai, kad intuicija ir dedukcija Descartes’ui yra pamatiniai pažinimo principai. Jais paremtas ne tik atskirų dalykų pažinimas, bet ir visas žmogiškasis pažinimas. Pastarasis gali būti išvestas dedukcija iš vienintelio intuityviai suvokto dalyko. Šis dalykas išsiskiria savo tikrumo pobūdžiu: jis yra absoliu-

čiai akivaizdus ir nereikalaujantis jokio papildomo įrodymo.

Siekdamas pagrįsti tai, kad autonomiškas subjektas yra metafizinis naujųjų amžių gamtos tyros pagrindas, Descartes pasitelkia ką tik išdėstytą gamtotyrinio pažinimo metodologiją. Intelektą jis susieja su tuo absoliučiai akivaizdžiu dalyku, iš kurio gali būti dedukuotas visas žmogiškasis pažinimas. Descartes sako: „Jeigu kas nors užsibrėžtų ištirti visas žmogaus protui prieinamas tiesas – o tai, man regis, vieną kartą gyvenime turi padaryti kiekvienas, kas rimtai veržiasi prie tikrosios išminties (ad bonam mentem) – tas <...> supras, kad nieko negalima pažinti pirmiau už patį intelektą, nes visų kitų dalykų pažinimas priklauso nuo jo, o ne atvirkščiai“ (2, 46).

Jei „Proto vadovavimo taisyklėse“ Descartes tik postuluoja intelekto pažinimo pirmumą, tai „Samprotavime apie metodą“ ir „Metafiziniuose apmąstymuose“ jau siekia tai ir įrodyti. Tuo tikslu jis pasitelkia metodinės abejonės taisyklę – „laikyti klaidingais ir atmesti dalykus, kuriais galima bent kiek suabejoti“. Descartes „metodiškai kritikuoja viską, kas kasdieniame gyvenime yra patiriama ir mąstoma kaip tikra, ieškodamas galimybės visais tais dalykais suabejoti, ir atmesdamas viską, kuo galima suabejoti“ (6, 5). Pirma, jis suabejoja tiesioginio juslinio patyrimo teikiamais parodymais. Tiesioginis juslinis patyrimas gali ir klaidinti, kadangi nėra aiškaus ir tikro kriterijaus, kuris leistų atskirti sapną nuo būdravimo. Antra, Descartes suabejoja Dievu kaip tikrumo šaltiniu. Galiausiai, remdamasis prielaida, kad Dievas – apgavikas, jis suabejoja visų mokslų tikrumu. Taip viskuo metodiškai abejojamas, Descartes pademonstruoja, kad abejojant neįmanoma abejoti, kad abejojti. „<...> Pats jo abejojimo faktas išlieka neabejotinas ir tikras“ (7, 29). Kadangi abejoti (mąs-

tyti) galima tik egzistuojant, tai teiginys *cogito ergo sum* – pirmasis absoliučiai akivaizdus dalykas. Descartes sako: „Tada, pastebėjęs, kad tiesa mąstau, vadinasi, egzistuoju – yra tokia nesugriaunama, jog visos ekstravagantiškiausios skeptikų prielaidos bejėgės ją išjudinti, aš nusprendžiau be baimės galįs ją laikyti pirmuoju savo ieškomos filosofijos principu“ (3, 121). Kadangi tai, kas abejoja (mąsto) ir egzistuoja, tegali būti intelektas, tai Descartes taria, kad teiginiu *cogito ergo sum* visiškai pagrindžia intelekto pažinimo pirmumą, o kartu ir metafizinę intelekto paskirtį – būti viso žmogiškojo pažinimo pagrindu.

Be to, teiginiu *cogito ergo sum* Descartes siekia pagrįsti ir pažįstančio subjekto autonomiškumą. Metodiškai abejojamas, intelektas tiesiogiai, t. y. intuicija, pažįsta, kad egzistuoja, o vėliau – ir *kas jis yra*, „nesikreipdamas pagalbos į religiją ar filosofiją“. Intelekto savęs pažinimo pobūdis nuosekliai apsprendžia ir viso pažinimo pobūdį. Pažįstančio subjekto autonomiškumas ypač pabrėžiamas „Tiesos tyrinėjime“. Descartes sako: „Apie šiuos dalykus (pažinimo pagrindus – A. N.) aš ir nusprendžiau parašyti šiame darbe, kad nušviečiau tikruosius mūsų sielų turtus ir nurodyčiau kiekvienam žmogui priemonės, kaip surasti savyje, neperimant iš kitų (A. N. paryškinimas), visą tą pažinimą, kuris jam reikalingas, kad galėtų teisingai elgtis gyvenime ir įgyti – savarankiškai lavindamasis – visas tas įdomias žmogaus protui pasiekiamas žinias“ (14, 154).

Ar teiginys *cogito ergo sum* – silogizmas?

Nors ryšys tarp *cogito* ir *sum* Descartes'ui intuityviai suvokiamas, tačiau formali teiginio *cogito ergo sum* struktūra verčia tuo abejoti. Tarp *cogito* ir *sum* stovintis loginis operatorius *ergo* (vadinasi) rodo, kad *cogito* yra prielaida, o *sum* – išvada. Būtų galima teigti, kad teiginys *cogito*

ergo sum – silogizmas, bet jam trūksta dar vienos prielaidos. Mat silogizmas privalo apimti dvi prielaidas – bendrąją ir dalinę – bei išvadą. Pavyzdžiui, silogizmo

Visi žmonės mirtingi

Sokratas – žmogus

Sokratas mirtingas

pirmoji prielaida „Visi žmonės mirtingi“ – bendroji (ji apima visus įmanomus atvejus), antroji prielaida „Sokratas – žmogus“ – dalinė (ji apima atskirą atvejį), o teiginys „Sokratas mirtingas“ – išvada. Gramatinė *cogito* forma – vienaskaitos pirmas asmuo – rodo, kad *cogito* išreiškia atskirą atvejį ir yra dalinė prielaida. Taigi, kad teiginys *cogito ergo sum* būtų silogizmas, jam trūksta bendrosios prielaidos. Tačiau šį trūkumą lengva pašalinti. Bendroji prielaida lengvai numanoma – *qui cogitat est (Visi, kas mąsto, egzistuoja)*. Teiginys *cogito ergo sum* – netaisyklingas silogizmas, entimema. Pilna silogistinė jo forma yra tokia:

Visi, kas mąsto, egzistuoja

Mąstau

Egzistuoju

Traktuojant teiginį *cogito ergo sum* kaip silogizmą, Descartes kritikojamas dviem atžvilgiais. Pirmą, ryšys tarp *cogito* ir *sum* nėra intuityviai suvokiamas. *Sum* dedukuojamas iš *cogito* panaudojant nutylėtą prielaidą *qui cogitat est*. Taigi teiginys *cogito ergo sum* pats savaime nėra absoliučiai tikras. Savo tikrumą jis įgyja iš bendrosios prielaidos *qui cogitat est*. Antra, kadangi Descartes neįrodo bendrosios prielaidos *qui cogitat est* tikrumo, tai teiginys *cogito ergo sum*, o kartu ir ryšys tarp *cogito* ir *sum*, tampa tik tikėtinas. Taigi ryšio tarp *cogito* ir *sum* negalima neabejotinai pažinti nei intuicija, nei dedukcija.

„Pokalbyje su Burmanu“ Descartes sutinka, kad savo forma teiginys *cogito ergo sum* – silogizmas: prieš teiginį *cogito ergo sum* galima maštyti bendrąją prielaidą *qui cogitat est*. Tačiau siekdamas išvengti silogistinės formos spendžiamų pinklių, Descartes pasitelkia universalijų problemą – „kas yra pirminis dalykas: ar bendrosios sąvokos (bendrybės – A. N.) yra pirminės daiktų (atskirųjų – A. N.) atžvilgiu, ar daiktai yra pirminiai“ (9, 88). Silogistinė teiginio *cogito ergo sum* forma jis aiškina pagal formalią universalijų problemos struktūrą – bendrybė *versus* atskirybė. Bendroji prielaida *qui cogitat est* – bendrybė, o teiginys *cogito ergo sum* – atskirybė. Kadangi bendrybė Descartes'ui yra pirmesnė atskirybės atžvilgiu, tai teiginio *cogito ergo sum* kaip pilno silogizmo struktūroje bendrybė *qui cogitat est* susijusi su atskirybe *cogito ergo sum* kaip prielaida su išvada. „Prieš išvadą: „Mąstau, vadinasi, egzistuoju“ galima tarti esant bendrąją prielaidą: „Visi, kas mąsto, egzistuoja“ <...>“ (12, 448). Tad savo struktūra teiginys *cogito ergo sum* kaip pilnas silogizmas yra ne

Visi, kas mąsto, egzistuoja

Mąstau

Egzistuoju

bet

Visi, kas mąsto, egzistuoja

Mąstau, vadinasi, egzistuoju

Taigi, pasitelkdamas analogiją su formalia universalijų problemos struktūra, Descartes atmeta trinarės teiginio *cogito ergo sum* kaip pilno silogizmo struktūros galimybę ir taip siekia išvengti kaltinimų esą *sum* jis išveda iš *cogito* silogizmo pagalba.

Pati savaime dvinarė teiginio *cogito ergo sum* kaip pilno silogizmo struktūra dar neišsprendžia teiginio *cogito ergo sum* tikrumo problemos. Galima ir toliau teigti, kad teiginys *cogito ergo sum* nėra intuityviai akivaiz-

dus, kadangi jis yra išvedamas iš neįrodytos bendrosios prielaidos *qui cogitat est*. Siekdamas įveikti ir šį priekaištą, Descartes pasinaudoja analogija su gnoseologizuota universalijų problema – ką pirmiau pažįstame: ar bendrasis sąvokas (bendrybes), ar daiktus (atskirības). Jis klausia, ar pirmiausia pažįstame bendrybę *qui cogitat est*, ar atskirybę *cogito ergo sum*. Descartes'ui nesunku iš dviejų galimų universalijų pažinimo problemos sprendimo būdų – ar pirmiau pažįstame universalijas, ar, atvirkščiai, pirmiau pažįstame atskirybes – pasirinkti jam reikalingą. „Bet tai nereiškia, kad aš visada tiksliai ir aiškiai suvokiu ją (bendrąją prielaidą – A. N.) kaip prielaidą ir žinau ją iki mano išvados, – kadangi aš būnu dėmesingas tik tam, ką pastebiu savyje patyrimu (intuicija – A. N.), pavyzdžiui, teiginiui „Mąstau, vadinasi, egzistuoju“, bet visiškai ne toks dėmesingas bendrajam teiginiui „Visi, kas mąsto, egzistuoja“ (13, 448). Bendrasis teiginys *qui cogitat est* pažįstamas apibendrinant dalinį teiginį *cogito ergo sum*.

Teiginio *cogito ergo sum* kritiką provokuoja ne tik formali jo struktūra, bet ir pati Descartes'o samprotavimo eiga. Metodiškai abejojamas Descartes įrodo ne teiginio *cogito ergo sum*, bet tik *cogito* absoliutų tikrumą. Kaip jau minėta, abejojant neįmanoma suabejoti, kad abejojti. Tačiau be abejojimo tikrumo pačiame abejojimo fakte neslypi joks kitas pozityvus turinys. Sąvoka *cogito* yra tautologiška – mąstau, vadinasi, mąstau. Vadinasi, sąvoka *sum* implicitiškai neslypi sąvokoje *cogito* ir iš pastarosios sąvokos jos neįmanoma intuicija pažinti. Tokiu atveju tariama, kad *sum* Descartes išveda iš *cogito* silogizmu, panaudodamas bendrąją prielaidą *quid cogitat est*. Nors, pasitelkdamas analogiją su universalijų problema, jis ir tariasi paneigęs kaltinimus esą *sum* pažįstamas

silogizmu, tačiau taip jis ne išsprendžia problemą, o tik ją apeina.

Siekiant išsiaiškinti, kokių būdu Descartes pagrindžia ryšį tarp *cogito* ir *sum*, atkreiptinas dėmesys į tai, kaip jis supranta būtį. Kaip jau minėta, būtis Descartes'ui yra viena iš intuityviai suvokiamų įgimtų idėjų. Tačiau intuityviu būties supratimu verčia abejoti nuolat Descartes'o vartojama substancijos sąvoka. Ši sąvoka jau suponuoja tam tikrą būties apibrėžimą. Aristotelio metafizikoje, o kartu ir scholastiniame aristotelizme, būtis ja apibrėžiama kaip tai, kas egzistuoja pats savaime. Ta pačia prasme substancijos sąvoką vartoja ir Descartes. „Suvokdami substanciją, ją suvokiame tiktai kaip kokį nors dalyką, kuris egzistuoja pats, nereikalaudamas jokio kito dalyko“ (1, 249). Substancijos sąvoka Descartes artikuliuoja visą tikrovę. Visa egzistuoja arba substancijos pavidalu (savarankiškai), arba substancijos dėka (nesavarankiškai). Savarankiškai egzistuoja dvasiniai ir kūniški daiktai, o nesavarankiškai – savybės (akcidencijos) ir atributai. Stokdami savarankiškos būties, savybės ir atributai iš esmės yra neatskiriami nuo substancijos. Jie gali egzistuoti tik kaip substancijos požymiai: savybės – atsitiktiniai substancijos požymiai, o atributai – pastovūs ir būtini substancijos požymiai. Substancijos ir jos savybių bei atributų santykis yra nevienareikšmis. Jei ontologiniu požiūriu savybės ir atributai priklauso nuo substancijos, tai gnoseologiniu požiūriu priklausomybės santykis apsisverčia. Substancija pažįstama tik tarpininkaujant jai priklausančioms savybėms ir atributams. „Prireikus sužinoti, ar kuri nors iš šių substancijų tikrai egzistuoja, kitaip tariant, ar ji dabar yra pasaulyje, šitokio (savarankiško – A. N.) jos egzistavimo neužtenka, norint ją pastebėti <...>. Be to, reikia, kad ji turėtų kokių nors

požymių, kuriuos įstengtume pastebėti, o tam pakanka bet kokio iš jų, nes viena iš pačių bendriausių mūsų sąvokų yra ta, kad nebūtis negali turėti jokių atributų, savybių ar ypatybių. Todėl, susidūrę su kokiais nors iš jų, esame teisūs, nusprenddami, kad tai kokios nors substancijos požymis ir kad ši substancija egzistuoja“ (1, 249–250). Ypač akivaizdžiai substancialistinis tikrovės supratimas atsiskleidžia Descartes'ui sprendžiant persikūnijimo problemą eucharistijos sakramente – koku būdu egzistuoja duonos ir vyno savybės jų substancijai virstant Jėzaus Kristaus kūnu ir krauju. Descartes griežtai atmeta galimybę, kad jos egzistuoja pačios savaime. „Galiausiai, negalima daryti prielaidos apie realių akcidenčių egzistavimą, be reikalo nepridedant prie persikūnijimo stebuklo <...> dar ir kitą stebuklą, visiškai nesuvokiamą, kurio dėka kasdienės realios akcidenčios gautų tokį egzistavimą be duonos substancijos, kad pačios tuo tarpu nepavirstų į substancijas“ (13, 198).

Substancialistinio mąstymo kontekste ryšys tarp *cogito* ir *sum* nekelia didelių problemų. Valdomas substancialistinio mąstymo, *cogito* Descartes traktuoja kaip tam tikros substancijos savybę. *Cogito* tiesiogiai nurodo į substanciją. Tačiau dėl substancijos supratimo neapibrėžtumo (viena vertus, substancija – būtis (egzistencija), antra vertus, substancija – esinys (daiktas)) *cogito* santykis su substancija Descartes'ui yra nevienareikšmis. *Cogito* tiesiogiai nurodo tiek į substanciją kaip būtį, tiek ir į substanciją kaip esinį. Teiginys *cogito ergo sum* būtent ir išreiš-

kia santykį tarp *cogito* ir substancijos kaip egzistencijos.

Atsižvelgiant į substancialistines dekartiškojo mąstymo prielaidas, galima sakyti, kad ryšį tarp *cogito* ir *sum* Descartes grindžia silogizmu

Visos savybės nurodo į substanciją

Turiu savybę (mąstau)

Aš – substancija (egzistuoju ir esu mąstantis daiktas)

Tik nepaisydamas substancialistinių savo mąstymo prielaidų Descartes galisakyti, kad teiginys *cogito ergo sum* pats savaime yra intuityviai akivaizdus.

Tik atsižvelgiant į tai, kad *cogito* ir *sum* skiriasi savo ontologiniu statusu, galima paaiškinti, koku būdu Descartes grindžia ryšį tarp *cogito* ir *sum*. Traktuojant juos kaip turinčius vienodą ontologinį statusą, t. y. kaip intelekto predikatų, ryšys tarp *cogito* ir *sum* tampa nepaaiškinamas.

Išvados

1. Teiginys *cogito ergo sum* – silogizmas, entimema.
2. Nutylėta bendroji prielaida „Visos savybės nurodo į substanciją“ rodo, kad Descartes'o filosofavimas sąlygotas aristotelinio būties supratimo.
3. Intelekto savęs pažinimas yra ne tiesioginis, bet medijuotas filosofinės tradicijos (aristotelizmo).
4. Descartes'ui nepavyksta visiškai atsiriboti nuo scholastinio aristotelizmo.

LITERATŪRA

1. R. Dekartas. *Filosofijos pradai* // R. Dekartas Rinktiniai raštai. Vilnius: Mintis, 1978.

2. R. Dekartas. *Proto vadovavimo taisyklės* // R. Dekartas Rinktiniai raštai. Vilnius: Mintis, 1978.

3. R. Dekartas. *Samprotavimas apie metodą* // R. Dekartas Rinktiniai raštai. Vilnius: Mintis, 1978.

4. L. J. Beck. *The Method of Descartes. A Study of the Regulae*. Oxford: Oxford University Press, 1952.

5. E. Brehier. *The History of Philosophy. The Seventeenth Century*. Chicago: The University of Chicago Press, 1966.

6. E. Husserl. *Cartesianische Meditationen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1977.

7. W. A. Luijpen, H. J. Koren. *A First Introduction to Existential Phenomenology*. Pittsburgh: Duquesne University Press, 1969.

8. S. V. Keeling. *Descartes*. London: Oxford University Press, 1968.

9. R. Plečkaitis. *Feodalizmo laikotarpio filosofija Lietuvoje*. Vilnius: Mintis, 1975.

10. A. Plėšnys. *Metafizikos reikšmė gamtos mokslų plėtrai*. Vilnius: Via Recta, 1999.

11. N. K. Smith. *New Studies in the Philosophy of Descartes. Descartes as Pioneer*. London: Macmillan and Co. LTD, 1952.

12. Декарт Р. *Беседа с Бурманом* // Декарт Р. Соч. в 2-х томах. Т. 2. Москва: Мысль, 1994.

13. Декарт Р. *Возражения некоторых ученых мужей против изложенных выше „Размышлений“ с ответами автора* // Декарт Р. Соч. в 2-х томах. Т. 2. Москва: Мысль, 1994.

14. Декарт Р. *Разыскание истины посредством естественного света* // Декарт Р. Соч. в 2-х томах. Т. 2. Москва: Мысль, 1989.

15. Рыбаков Н. С. *Логика и метафизика cogito* // Декарт в канун XXI столетия. Москва: Российский химико-технологический университет им. Д. И. Менделеева, 1998.

16. Фишер К. *История новой философии. Декарт. Его жизнь, сочинения и учение*. СПб.: Мифрил, 1994.

THE PROBLEM OF LEGITIMATION OF PROPOSITION *COGITO ERGO SUM*

Alvydas Noreika

Summary

This article deals with one of central problem of Cartesian philosophy – that of connection between thinking and being supposed by proposition *cogito ergo sum*. The problem is: By which operation of mind can we perceive connection between *cogito* and *sum* – whether by intuition, or deduction? In short, whether this proposition – is syllogism, or not?

According to Descartes, the connection is perceived by straight insight of mind. But logical operator *ergo* existing between *cogito* and *sum* shows that *cogito* – is premise, *sum* is conclusion, and proposition *cogito ergo sum* – is abridged syllogism or entimema (omitted general presupposition is „Every-

one, who thinks, exists“). Descartes agrees that it is possible to think the general presupposition prior to the proposition. But in order to avoid the pitfall of syllogistic structure he uses analogy with problem of *universalia*. The general presupposition is a generality, and the proposition is an individuality. We know the individuality prior to the generality. Nevertheless, the connection is grounded by syllogism. The proposition is an entimema. Omitted general presupposition is „Every *accidens* points to *substantia* (as being and entity)“.

Key word: intellect, intuition, deduction, syllogism, substance.